

ДЕТЕРМІНАНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

DETERMINANTS OF STATE REGULATION OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Удосконалено класифікацію детермінант державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій шляхом доповнення та уточнення змісту окремих з них, а саме: економічні детермінанти (формують якість життя сільського населення, джерел доходів суб'єктів сільського розвитку формують якість життя сільського населення, джерел доходів суб'єктів сільського розвитку); соціальні детермінанти (формують поведінку мешканців та їхню задоволеність благоустроєм); територіальні детермінанти (пов'язані зі ступенем розселення людей); детермінанти ефективного територіального управління (будується на підготовці службовців сільських територіальних структур, організації процесів сільського адміністративного менеджменту).

Встановлено, що місія стратегії сільського розвитку полягає у формуванні якості життя селян у поєднанні з розширенням відтворенням якісного сільськогосподарського продовольства, повністю, що задовольняє внутрішні потреби населення всіх регіонів країни на соціальній, інноваційній та екологічній основі.

Доведено, що формулювання цілей має враховувати розбалансування поточної ситуації, що виявляється у наступному.

1. Підвищення продуктивності праці та заміна його високопродуктивною технікою. Це вивільняє трудові ресурси, формує високу конкуренцію серед технічно підготовлених кадрів, призводить до зниження якості життя тих, хто залишився без роботи у сільському господарстві, веде до трудової урбанізації.

2. Підвищення обсягів сільгоспвиробництва вище за природні (природні) вимоги. Це підвищує ризик зниження якості сільськогосподарської продукції. У цьому зростання обсягів як неминуче наслідок науково-технічного прогресу пов'язані з зростанням наукомісткості і запровадженням дорогого устаткування, що формує залежність високих капіталовитрат сільського господарства.

Встановлено, що регулювання змін на основі програм суб'єктів сільської політики розвитку пов'язане з їхньою орієнтацією на вирішення наступних завдань.

1. Контроль обсягу виробництва сільськогосподарської сировини та продовольства, що включає заходи, що не тільки розширюють виробництво, а й обмежують. Це з дією аграрних економічних циклів, які слабо розглянуті у наукових джерелах.

2. Досягнення балансу інтересів промисловості, сектору послуг та аграрних лобістів з питань використання обмежених земель.

3. Зниження темпів демографічної урбанізації за рахунок заходів зменшення дисбалансу як життя, зацікавленості в екосередовищі, національних, культурних та історичних коренях.

Ключові слова: виробництво сільськогосподарської сировини та продовольства, детермінанти державного регулювання,

сільські території, соціально-економічний розвиток, суб'єкти сільської політики.

The classification of determinants of state regulation of socio-economic development of rural areas has been improved by supplementing and clarifying the content of some of them, namely: economic determinants (shape the quality of life of the rural population, sources of income of subjects of rural development shape the quality of life of the rural population, sources of income of subjects of rural development); social determinants (shape the behavior of residents and their satisfaction with amenities); territorial determinants (related to the degree of displacement of people); determinants of effective territorial management (based on training of employees of rural territorial structures, organization of rural administrative management processes).

It was established that the mission of the rural development strategy is to form the quality of life of the villagers in combination with the expanded reproduction of high-quality agricultural food, fully satisfying the internal needs of the population of all regions of the country on a social, innovative and ecological basis.

It is proven that the formulation of goals should take into account the imbalance of the current situation, which is manifested in the following.

1. Increasing labor productivity and replacing it with high-performance equipment. This frees up labor resources, creates high competition among technically trained personnel, leads to a decrease in the quality of life of those left without work in agriculture, and leads to labor urbanization.

2. Increasing the volume of agricultural production above natural (natural) requirements. This increases the risk of a decrease in the quality of agricultural products. In this case, the growth of volumes as an inevitable consequence of scientific and technical progress is connected with the growth of scientific intensity and the introduction of expensive equipment, which forms the dependence of high capital expenditures of agriculture.

It was established that the regulation of changes based on the programs of subjects of rural development policy is related to their orientation towards solving the following tasks.

1. Control of the volume of production of agricultural raw materials and food, which includes measures that not only expand production, but also limit it. This is due to the effect of agrarian economic cycles, which are poorly considered in scientific sources.

2. Achieving a balance of the interests of industry, the service sector, and agrarian lobbyists on issues of limited land use.

3. Decreasing the pace of demographic urbanization due to measures to reduce the imbalance in the way of life, interest in the environment, national, cultural and historical roots.

Key words: production of agricultural raw materials and food, determinants of state regulation, rural areas, socio-economic development, subjects of rural policy.

УДК 351

DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.37.33>

Герасименко Р.В.

начальник планово-фінансового відділу Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського
ORCID ID: 0009-0008-9978-1930

Постановка проблеми. Теоретичний пошук детермінант та умов державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій (СЕРСТ) походить від численних поглядів на аграрний розвиток та його основні закономірності. Ретроспектива і просторова характеристика цих поглядів, хоч і великі, але не мають спільних рис сформованої теорії, яка б повністю давала оцінку явищам, пропонувала вирішення проблем і прогнозувала розвиток сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний та прикладний інтерес до аналізу детермінант державного регулювання розвитку сільських територій (РСТ) на основі моделювання представлений через їх класифікацію та характеристику (наприклад, у роботах [1; 2; 3 та ін.]). Одні дослідники як фундамент СЕРСТ першорядну роль відводять взаємозв'язку людини, власності та держави – наприклад, О. В. Положаєнко, С. І. Марченко [1]. Інші вчені виділяють такі фактори СЕРСТ: інституційні (П.Т.Саблук [2]); структурні (І. В. Гончаренко [3]); економічні, виробничо-системні, соціальні (В. Д. Залізко [4]); демографічні, екологічні, природно-сировинні, соціальні, економічні та інфраструктурні (М. Барановський [5]); політику держави, макроекономіку, ресурсні та технічні, інфраструктурні, соціальні та демографічні фактори (Мовчанюк А.В. [6]); управлінські (Ткачук А. [7]); природно-географічні, фактори «децентралізації управління», «статистику управління», «методи управління», сукупність еколого епідеміологічних факторів [8]; територіально-психологічні (Попрозман Н.В. Дудзяк О.А. [9]); фактори «територіальних передумов» та фактори «інтересів людей» [10]; процесні [11]; розширюючі та позичальні [12] та ін.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення підходів до детермінант державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, СЕРСТ формується під впливом детермінант та умов, що змінюють фактичний стан усіх сфер сільського життя.

Фактичний стан є зафіксованою відправною точкою у часі, щодо якої можна судити у майбутньому про розвиток сільських територій, а усунення існуючих проблем – про позитивну трансформацію сільського середовища.

Залежно від суб'єкта розвитку та його впливу на цей процес визначається можливість створення та управління факторами. Як об'єкт розвитку виступає сукупність сільських територій. Значну роль тут відіграє тимчасовий параметр (період), щодо якого визначають

динамічний процес розвитку, а також масштаб та територію охоплення процесом.

Під впливом ендогенних та екзогенних факторів-детермінант сільська територія змінюється. Це виражається по-різному: у гальмівних процесах – деградації, повній відсутності розвитку, у стимулюючих процесах – у залученні до випереджального розвитку. Мікросередовище створюють умови та численні детермінанти, які мають багаторівневу структуру, незалежно від позитивного чи негативного прояву.

Аналіз гальмівних або стимулюючих ендогенних детермінантів санкціонує розробку аналізу різномірневої проблематики РСТ для формування механізмів застосування заходів захисту сільських територій.

Економічні детермінанти формують якість життя сільського населення, джерел доходів суб'єктів сільського розвитку. Найважливішим із факторів впливу на соціально-економічний розвиток сільських територій є зниження виробничої активності — це основний стимул загасання сільських територій, і навпаки, відкриття нових виробництв змінює вигляд територій та покращує соціально-економічний клімат.

Ступінь впливу фактора пов'язана з багатьма економічними проблемами: ступенем і порушенням структури сільської виробничої сфери, недостатністю ресурсних та продовольчих ринків на селі, розривом у рівнях доходів сільських та міських жителів.

Наприклад, вивчаються системи факторів виробництва [12], оплати праці [9], диверсифікації виробництва [8], організаційно-економічні фактори, що впливають на різні підгалузі (комплекси) АПК [6].

Недоліком цих досліджень є комплексність вивчення впливу всіх аспектів сільської економіки на територіальний сільський розвиток. Наведено прояв економічного виробничого чинника «рівень сільського господарства» виявлення основних проблем галузі сільськогосподарського виробництва, у розрізі галузей і стадій відтворювального процесу як елемента аналізу big data.

Пошук вирішення проблем у більшості вітчизняних та зарубіжних досліджень пов'язують із широким впровадженням нових технологій та продуктів, переходом до нової стадії технологічного устрою, викликаним науково-кібернетичною революцією. В умовах глобалізації підвищується конкуренція на світових ринках, що сприяє сільському господарству усунення голоду та збільшення споживання продукції та продовольчих товарів.

Складовими етапами кібернетичної революції є початкова інноваційна, модернізаційна і

завершальна інноваційна стадія [3], а її результатом має стати широке використання систем, що саморозвиваються. Стосовно аграрного сектору економіки, побудованого на застосуванні не тільки техніко-технологічних засобів, а й об'єктів природи (біоелементу), розвиток такої революції має особливі риси та триваліший прояв. Крім того, український агропромисловий комплекс та його окремі галузі, на думку дослідників, відносяться до 3-го, 4-го і дуже рідко до 5-го технологічних укладів [3].

Прагнення у прикладних програмах до інноваційного перетворення галузі та пошуку рішень щодо формування нових умов для 5-го та 6-го технологічних укладів викликало сплеск наукової галузевої зацікавленості у XXI ст., але їх мета повністю не досягнута, що пов'язано з відсутністю ефективної інноваційної системи агропромислового комплексу та його мотиваційного механізму.

Процес цифровізації технологій в агропромисловому комплексі сприяє змінам вимог до ринку аграрної праці та людського капіталу. Ускладнення технологічних процесів у сільській економіці, цифрові та ГІС-технології формують попит на високоінтелектуальні та інженерно орієнтовані кадри з навичками управління інтелектуальними системами. Це не узгоджується з демографічними процесами на селі, проявом кризових процесів трансформації російської економіки у 90-х роках ХХ ст., Низьким якісним та кількісним потенціалом молодих кадрів в АПК, відсутністю інтересу до роботи на селі. Вирішення кадрових та інтелектуальних проблем сільської економіки неможливе без формування мотиваційного механізму розвитку людського капіталу галузі, що відповідає вимогам вищого технологічного капіталу. Соціальні детермінанти формують поведінку мешканців та їхню задоволеність благоустроєм. Специфіка впливу чинника в розвитку полягає у матеріальній задоволеності умовами життя, а й у формуванні нематеріальних благ на селі, рівня культури та морального розвитку людини. Аналіз інформаційних (наукових, офіційних, державних, владних) джерел впливу соціального чинника сільський розвиток дозволяє дійти невтішного висновку у тому, що у новітньої (з 2000 р.) економічної аграрної науці вплив соціальних чинників розглянуто недостатньо. Є лише розрізнені дослідження (наприклад, констатація деградаційних проявів за статистико-соціологічними даними або формування соціально орієнтованої сільської економіки [2], вивчення соціальної інфраструктури [5]). Формується слабо вивчений окремий мотиваційний механізм, пов'язані з інфраструктурним впливом.

Територіальні детермінанти пов'язані зі ступенем розселення людей. Зрушення пріоритетів аграрної економіки у бік інноваційних досліджень, а також об'єктивні процеси зміни соціально-економічної обстановки ринкової економіки виключили з поля зору дослідників сільську соціально-економічну географію. Основним аспектом цих факторів є сільське розселення [2], при цьому вкрай мало робіт з типізації сільських територій. Неоднозначно виявляються екологічні чинники, які, з одного боку, мають позитивний вплив контакту з природними об'єктами, але водночас техніко-технологічне відставання сільських територій охорони навколишнього середовища, хімізація агропромисловості негативно впливають людини. Теоретичні питання щодо оцінки впливу цього фактора на сільські території у вітчизняній новітній аграрній економічній науці вивчені також недостатньо [6]. Істотною є детермінанта ефективного територіального управління, який будується на підготовці службовців сільських територіальних структур, організації процесів сільського адміністративного менеджменту. Перехід до системи малого бізнесу у сільській місцевості за незначної державної підтримки, слабкої підготовки ефективних сільських адміністративних менеджерів призвів до безлічі невирішених проблем [5], які вимагають детальне вивчення. Неоднозначний вплив на сільські території має сільська демографія, оскільки вона є і фактором, і наслідком сільського розвитку. Автором у більш ранніх дослідженнях було проаналізовано демографічний фактор РСТ як у зарубіжних країнах [3], так і в Україні [1]; останнє було пов'язане з недостатнім обсягом таких наукових досліджень у вітчизняній науці. Погіршення демографічної ситуації на селі загрожує не лише прикордонним регіонам у сфері територіальної безпеки та соціально-економічного розвитку, а й Україні загалом. Динамічний вплив детермінант при їх універсальності має мультиплікаційний ефект і має різні форми прояви, що описуються як циклічними механізмами, так і хаотичними. Чим більш глибокий аналіз представлений у розрізі кожного показника не лише за представленими параметрами, а й за глибиною деталізації територіальних показників (до рівня сільської освіти та конкретного сільськогосподарського виробника), тим чіткіше вимальовується картина стану виробничого фактора сільських територій. Це дає уявлення про можливість отримання доходів від трудової зайнятості в сільському господарстві, ступеня охоплення об'єкта, що вивчається, і про потенційні проблеми сектора для побудови матриці рішення.

Самі детермінанти змінюються під впливом вже сформованих умов розвитку, сприя-

ють трансформації їх вектора як і позитивну, і у негативний бік. Оскільки сільське соціально-економічне середовище – складна система, що складається із сукупності взаємовідносин, то умови набувають комплексного характеру, включаючи нормативно-правові регулятори, стратегічні та програмні орієнтири, дієвість системи управління та реалізацію перспективної аграрної політики.

Фіксація та визначення правил регулюються нормативно-правовими факторами. РСТ та сільських територій у нормах права як умови розвитку закріплено законом, що дає можливість суб'єктам аграрних відносин вчиняти ефективні дії.

Умовою сільського розвитку є реалізація ефективної аграрної політики, що включає низку істотних елементів, у тому числі стратегічні та програмні орієнтири, розподіл повноважень та ризиків територіального управління.

Стратегічні та програмні орієнтири як втілення цілей аграрної політики спрямовані на підвищення ефективності суб'єктів – учасників відтворювальних процесів у сільському господарстві та створення сприятливого середовища на селі, що фіксується у стратегіях.

Стратегія (др.-грец. *στρατηγία* – «мистецтво полководця») розвитку – це обмежений часом план дій, зосереджених досягнення певних цілей з оптимальними у соціально-економічній сфері рішеннями.

Погляди на стратегії СЕРСТ досить різноманітні. Вони відображені в дослідженнях класифікації стратегій загалом [10], і у вивченні питань окремих видів стратегій: інноваційного розвитку [9], інвестиційної діяльності [8], елементів стратегічного планування [1], конкурентоспроможності [2].

Принципами формування стратегій сільського розвитку мають бути: багаторівневість (державні, регіональні, територіальні, сільгосп підприємства, які пов'язані між собою вирішенням проблем галузі, реалізацією державних рішень); системність; чіткість формулювань та ясність реалізації цілей аграрної політики.

Питання стратегічних цілей розвитку є дискусійним (наприклад, [5]). До таких цілей відносять і пріоритетність виробництва, і ресурсозбереження (у тому числі збереження якості сільгоспземель), розширення екологічного та органічного виробництва, і наукозабезпеченість відтворення у сільському господарстві. Спірність у визначенні пріоритетних цілей пов'язана з розпливчастістю розуміння місії сільського розвитку, яка включає як виробниче, так і соціальне ланки.

Місія стратегії сільського розвитку полягає

у формуванні якості життя селян у поєднанні з розширеним відтворенням якісного сільсько-господарського продовольства, повністю, що задовольняє внутрішні потреби населення всіх регіонів країни на соціальній, інноваційній та екологічній основі.

Формулювання цілей має враховувати розбалансування поточної ситуації, що виявляється у наступному.

1. Підвищення продуктивності праці та заміна його високопродуктивною технікою. Це вивільняє трудові ресурси, формує високу конкуренцію серед технічно підготовлених кадрів, призводить до зниження якості життя тих, хто залишився без роботи у сільському господарстві, веде до трудової урбанізації.

2. Підвищення обсягів сільгоспвиробництва вище за природні (природні) вимоги. Це підвищує ризик зниження якості сільськогосподарської продукції. У цьому зростання обсягів як неминуче наслідок науково-технічного прогресу пов'язані з зростанням наукомісткості і запровадженням дорогого устаткування, що формує залежність високих капіталовитрат сільського господарства.

Обмеження, пов'язані з межами ресурсних та природних можливостей, намагаються розширити через активізацію потенціалу розвитку. Аналіз інформаційних джерел щодо ресурсного потенціалу розвитку дозволив скласти матрицю обмежень та потенціалу розвитку вітчизняного сільського господарства (таблиця 1).

Реалізація потенціалу розвитку базується на деталізації стратегії на основі програм суб'єктів аграрної політики у галузі сільського розвитку та моделей державної фінансової допомоги.

Програми сільського розвитку використовуються у значній частині країн сучасного світу та орієнтовані на вирішення питань забезпечення продовольством. Вони включають заходи, вигідні з позиції інтересів влади країни і спрямовані або комплексно на Стійкий розвиток сільських територій (далі – СРСТ), або на окремі їх елементи, які мають різні структури.

Регулювання змін на основі програм суб'єктів сільської політики розвитку пов'язане з їхньою орієнтацією на вирішення наступних завдань.

1. Контроль обсягу виробництва сільськогосподарської сировини та продовольства, що включає заходи, що не тільки розширюють виробництво, а й обмежують. Це з дією аграрних економічних циклів, які слабо розглянуті у наукових джерелах.

Коливання у сфері недовиробництва (як останній результат – голод), і надвиробництва

Матриця обмежень та можливостей сільського розвитку

Ресурси	Обмеження	Потенціал	
		інтенсифікація	екстенсифікація
Сільгоспугіддя	Територіальні межі; зниження родючості	Агрономічні: підвищення родючості на основі меліорації, лісозахисту та вологонагромадження, біозахисту рослин, органічне та еколого-ландшафтне землеробство, застосування науково обґрунтованих сівозмін, комплексна механізація. Організаційно-економічні: відповідальність власників за якість земель	Землі, що не використовуються, розширення кордонів, зміна структури сільгоспземель
Капітал	Моральний та матеріальний знос основних фондів, недостатній рівень капіталовкладень	Модернізація та переобладнання, введення інноваційної техніки, ресурсозбереження (енерго-, паливо-, водо-, газо-, фондове заощадження)	Підвищення інвестицій та фінансових ресурсів в умовних цінах (з урахуванням інфляційних процесів)
Людський капітал (кадри та підприємництво)	Відтік кадрів, скорочення робочих кадрів через демографію, брак і низьку якість управлінських кадрів як у сільському господарстві, так і в сільському територіальному управлінні	Підвищення кваліфікації та професійна перепідготовка; створення систем мотивації у сільському господарстві	Збільшення кількості працівників. Зміна демографії, масова підготовка суб'єктів агробізнесу
Інформація та час	Обмеженість доступу до інформації про технології розвитку, сезонність виробництва	Відбір інформації про рушійну силу, соціально-економічний розвиток, застосування ГІС в реальному режимі часу. Оптимізація виробничих процесів у часі	Збільшення кількості інформаційних ресурсів, інноваційне продовження продуктивності

(падіння цін і доходів виробників) є як тимчасовими характеристиками, і просторовими: в одних країнах світу спостерігаються явища голоду і тенденція до зниження частки сільського господарства, в інших – масштабне надвиробництво та пошук механізмів експорту продовольства.

2. Досягнення балансу інтересів промисловості, сектору послуг та аграрних лобістів з питань використання обмежених земель. Аграрне землекористування в умовах науково-технічної та цифрової трансформації, а також формування економіки штучних економічних потреб створюють великі можливості для переходу галузевої власності на землю під промисловість та міське середовище. Доповненням є зниження родючості ґрунтів під масованою хімічною інтенсифікацією, що формує основу для непридатності їх використання в аграрному секторі.

3. Зниження темпів демографічної урбанізації за рахунок заходів зменшення дисбалансу як життя, зацікавленості в екосередовищі, національних, культурних та історичних коренях.

вищі, національних, культурних та історичних коренях.

Програмно-цільове планування є інструментом сільської політики розвитку низки великих країн, що дозволяє не лише фіксувати кроки, а й застосовувати заходи протекціонізму та державної підтримки окремих елементів сільського розвитку.

Аналіз низки існуючих програм сільського розвитку зарубіжних країн, розмірів державної підтримки дозволяють припустити, що у вітчизняній практиці програмно-цільове забезпечення аграрної політики не повною мірою використовує свій потенціал у координації сільського розвитку.

Значною умовою є розподіл повноважень та ризиків територіального управління економіко-соціальним блоком сільськими територіями. Проблема управління та вибудовування владної вертикалі та горизонталі недостатньо чітко розкрита у наукових публікаціях.

Найбільш пріоритетним суб'єктом управління є держава, але ступінь її впливу на сіль-

ські території диференційована між перспективнішими галузями економіки. Роль держави в економічній науці оцінюється суперечливо: одні дослідники вважають його втручання в економічні процеси не прийнятним, інші на досвіді невдалого реформування вбачають лише спільний вплив держави та ринку. Вважається, що в сучасних умовах державне регулювання економіки стає все більш науковим та кваліфікованим [1]. У сільське господарство роль держави може бути обмежена з таких причин: державна власність на сільськогосподарську землю; потреба виробників у фінансовій бюджетній підтримці, у тому числі на цілі «прогресивного перетворення виробничої структури, модернізацію техніко-технологічної бази аграрної галузі, підвищення конкурентоспроможності сільгосппродукції на ринках у світі, забезпечення паритетного міжгалузевого обміну, стабільності продовольчого ринку та цін на ньому, оптимальної інвестиційної політики» [3]; забезпечення продовольчої та економічної безпеки у мирний та воєнний час; забезпечення сільського населення суспільними благами у повному обсязі та нарівні з міськими умовами.

Як зазначав академік П.Т. Саблук: «...без ефективної державної аграрної політики та державної підтримки сільського господарства, як це заведено в усьому світі, російське селянство не тільки не зможе виконати свою місію у формуванні соціальної держави, але воно просто перестане існувати» [2].

У господарських процесах держава постає як координатор багатьох питань, вона дозволяє створювати бізнес-структури та наділяє їх владою у суспільстві за умови зниження державних витрат. У ліберальній економічній теорії адміністративні регулятори держави прив'язують до явища фіаско ринку, що пов'язано з недосконалою конкуренцією, недоліком та асиметрією інформації, а також зовнішніми ефектами.

Сільське господарство в умовах розвитку інноваційно-цифрової економіки характеризується частим проявом фіаско ринку (диспаритет цін, збитковість за високого врожаю, рамки виробництва тощо), що й потребує участі держави у підтримці конкурентоспроможності галузі та доходів сільських жителів.

Розробка кордонів та концепцій забезпечення населення продовольством, його запасами, розвитку галузевих аграрних ринків, харчової та переробної промисловості, прийняття рішень щодо збереження родючості ґрунтів, включаючи меліорацію та рекультивацию сільськогосподарських земель, механізмів приватизації та одержавлення земельної та іншої

власності галузі, СРСТ – стратегічне завдання органів публічного управління (у формі міністерств, департаментів). Моніторинг загальних ризиків та можливість захисту від них у загальнонаціональних інтересах визначають ступінь його участі у вирішенні багатьох завдань залежно від побудованої моделі та схеми відомчого управління. Важелі впливу як адміністративні, так і економічні спрямовані на стимулювання дій учасників аграрних відносин, а також інфраструктурних учасників, які змінюють вигляд сільських територій у бік комфортного середовища для роботи і життя.

Висновки. Діяльність влади має також обмежувальний характер, який ставить заборони на певні дії учасників відносин (наприклад, адміністративну заборону на неекологічні технології, виробництво низки шкідливих харчових продуктів, обробіток заборонених лікарських рослин), здійснює зооепідемічний та фітосанітарний контроль. Державне втручання у розвиток соціальної сфери у багатьох економічних системах суттєво через двосторонні ризики: з одного боку – недостатня участь у розвитку села викликає негативні демографічні процеси, географічну втрату територій через її спустошення, побутову деградацію та відставання у соціально-економічному розвитку від міста, з іншого – соціальна сфера села та її інфраструктура вимагають постійних великих фінансових вкладень, що лягає тягарем на бюджет.

Проблема кадрів для органів територіальних громад, низька громадянська активність мешканців та підвищення соціальної апатії у сільській місцевості, неякісний стан соціальної інфраструктури, відсутність системи соціально-економічного планування разом із відставанням благоустрою сільських населених пунктів є ризиками соціального розвитку сільських поселень та пов'язані з нестачею фінансових ресурсів.

Іншим учасником управлінської ланки є агробізнес-спільнота в особі об'єднань сільгосптоваровиробників або їх великих учасників-лобістів. Її внесок у СРСТ пов'язані з ефектом масштабу, коли витрати розкидаються обсягом всього виробництва. Велике лобі може також проштовхувати ідеї розвитку галузі на політичному рівні, на відміну від середніх та дрібних господарників, за наявності голосу у законодавчій та виконавчій владі в країні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Положаєнко О. В., Марченко С. І. Сутність поняття «сільські території» та його визначення в юридичній літературі. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2013. Т. 1, Вип. 3. С. 149–151.

2. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України. Вісник аграрної науки. 2006. № 5. С. 21–23.

3. Гончаренко І. В. Ретроспектива формування сільських територій регіонів України. Регіональна економіка. 2008. № 3. С. 204–209.

4. Залізко В. Д. Сутність поняття «сільська територія»: визначення та основні функції. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_1/194-198.pdf

5. Барановський М. Сільські території України: рівень розвитку, трансформаційні зміни, концепції реформування. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес»: зб. наук. праць. 2011. Ч. 1, Вип. 163. С. 19–25.

6. Мовчанюк А.В. Особливості соціально-економічного розвитку сільських територій Черкаської області. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 8. С. 436-441.

7. Ткачук А. Про розвиток сільських територій. (З олівцем над Концепцією розвитку сільських терито-

рій прийняту розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р). URL: <http://www.csi.org.ua/pro-rozvytok-siilskyh-terytorij-i-ne>

8. Дудзяк О.А. Соціально-економічний ефект лідерства для розвитку сільських територій. Інноваційна економіка. Науково-виробничий журнал. № 3-4. 2017 (68). С. 39-43.

9. Попрозман Н.В. Дудзяк О.А. До питання дослідження соціально-економічних систем в сучасних умовах. Формування ринкових відносин в Україні. НДЕІ. Мін.екон України. 2017 Випуск № 6. С. 9-13.

10. Лазарєва О. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 128 с.

11. Вольська О. М. Соціально-економічний розвиток сільських територій України : навч. посібник. Вольська О. М., Кирилов Ю. Є., Потравка Л. О. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 184 с.

12. Гадзало Я. М., Гладій М. В., Саблук П. Т. Аграрний потенціал України: напрями розвитку : монографія. Київ : Аграрна наука, 2016. 332 с.